

KORONAVİRÜS SALGIN SÜRECİNİN YÜKSEKÖĞRETİME ETKİSİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ: ÖRNEK OLAY ÇALIŞMASI

ASSESSING THE IMPACT OF THE COVID-19 ON HIGHER EDUCATION: CASE STUDY

Aybike Nur ÇARDAKTAN*
Keziban SEÇKİN CODAL**

Öz

Çin'in Wuhan kentinde ortaya çıkan koronavirüs Dünya Sağlık Örgütü tarafından pandemi olarak ilan edilmiştir. Bu tarihten itibaren pandemi ile mücadele çerçevesinde uygulanan tedbirler eğitim sistemini de etkilemiştir. Bu çalışmada koronavirüs salgın sürecinde eğitim sisteminin nasıl etkilendiği ve uzaktan eğitimin bu süreçteki rolü üzerine odaklanılmaktadır. Bir örnek olay çalışması kapsamında, üniversite öğrencileriyle yapılan yarı-yapılandırılmış görüşmeler sonucunda edinilen bilgiler içerik analizi yardımıyla incelenmiştir. Elde edilen bilgiler sayesinde, pandemi sürecinde eğitim sisteminde teknoloji, altyapı, iletişim problemleri, ders içeriği problemleri gibi aksaklıkların yaşandığı belirlenmiştir. Ancak katılımcıların görüşlerine göre, bu belirsizlik ortamında uzaktan eğitim sistemi ile eğitim hayatlarına devam edebiliyor olmalarının öğrencilere yarar sağladığı anlaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: COVID-19, Salgın, Uzaktan Eğitim.

Abstract

The coronavirus, which originated in animals and spread to humans, has declared as a pandemic by the WHO. The precautionary measures implemented for prevention of pandemics have also affected education system. This study focuses on how the education system is affected by the coronavirus epidemic process and the role of distance education in this process. The data, the semi-structured interviews with university students, examined with the help of content analysis. Consequently, the disruptions in the education system are detected. However, students continue their education life with the distance education in uncertain environment, which is a positive impact on their minds.

Keywords: COVID-19, Distance Education, Pandemic.

* Yüksek Lisans Öğrencisi, Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü E-Devlet ve Kamuda Dönüşüm/ Yönetim Bilişim Sistemleri, aybikecardaktan@gmail.com

** Dr. Öğr. Üyesi, Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi İşletme Fakültesi Yönetim Bilişim Sistemleri, kseckin@ybu.edu.tr

1. GİRİŞ

Etkileşimin en üst düzeye çıktığı bu yüzyılda, insanlığın savaştığı koronavirüs salgını sağlık, ekonomi, sosyal çevre gibi eğitim sistemini de değişime zorlamıştır. Koronavirüsün Dünya Sağlık Örgütü tarafından pandemi olarak ilan edilmesinden sonra, salgını kontrol altında tutabilmek için dünya çapında birçok değişiklikler olmuştur. Dünya Sağlık Örgütü (2020)'nün insanların virüsten korunması için yayınladığı öneriler raporunda, virüsün yayılım şeklinin damlacık yoluyla olduğu belirtilmiş, maske kullanımına, temizliğe ve sosyal mesafenin önemine vurgu yapılmıştır. Vaka sayılarının artması sebebiyle, pek çok ülkede okullar ve üniversiteler geçici süreyle yüz yüze eğitime ara vermek zorunda kalmıştır. Birleşmiş Milletler (2020)'in yayınladığı rapora göre, dünya çapında 190'dan fazla ülkede okulların kapatılmasından etkilenen 1,6 milyar öğrenci bulunmaktadır. Başta Çin olmak üzere, Çine coğrafi yakınlığı nedeniyle salgından ilk etkilenen bölgelerden Asya ve Pasifik ülkeleri teknolojik altyapılarının el verdiği ölçüde, çevrimiçi programlar veya radyo ve televizyon yayınlarıyla öğrencilere ulaşmaya çalışmaktadır (Yüzbaşıoğlu, 2020). Ara verilen süre zarfı içerisinde, Ohio State, Harvard, Duke, Columbia, Tufts gibi yükseköğretim okulları da eğitim sistemlerini yüz yüze eğitimden çevrimiçi ortamlara hızlıca taşımıştır (Telli Yamamoto & Altun 2020: 27). Eğitim her çağda farklı sınırlılıklara sahip olsa da hiçbir zaman geri plana atılmamıştır. Yüz yüze eğitimin önemi, uzaktan eğitimin rolü (Telli Yamamoto & Altun, 2020), öğrencilerin eğitim sistemine bakış açıları (Kara, 2020), eğitim ve öğrenme stilleri (Erden, 1998), tarihteki salgın hastalıkların (Hacımustafoğlu, 2018) etkisi, etkin sanal öğretme yolları (Yaylak, Özcan ve Gülbandır, 2020) gibi literatürde eğitim ve sistemlere odaklanan pek çok çalışma yer almaktadır. Ancak salgın süreci gibi uzaktan eğitim sisteminin zorunlu hale geldiği durumlarda yaşanan problemleri belirlemek ve çözüm üretmek adına yapılan az sayıda çalışmaya rastlanmaktadır. Bu çalışma da koronavirüs salgın sürecinde eğitimin nasıl şekillendiği anlamak adına, süreç yönetiminde alınan kararların etkisine odaklanmaktadır. Özellikle eğitim ve öğretim sürecini devam etme çabalarını destekleyen uzaktan eğitim sisteminin rolü belirlenmesi etkin bir mekanizma üretmek adına oldukça değerlidir. Bu durum çalışması ile salgın süreçlerinde eğitimin nasıl etkilendiği incelenerek, yaşanan durumun olumlu-olumsuz yönlerinin belirlenmesine ve sürecin yönetimine katkı sağlanması hedeflenmiştir. Yükseköğretim öğrencilerinin perspektifinden uzaktan eğitim sisteminin değerlendirilmesi, son kullanıcılar olan öğrencilerin sistemin geliştirilmesine katkı sağlamalarına imkân tanıyacaktır. Bu kapsam ve amaç dâhilinde çalışmanın ikinci bölümünde literatürde yer alan pandemi sürecinin eğitim üzerine etkilerine odaklanılacaktır. Araştırmanın motivasyonu ile araştırma sorusu ortaya konulacak ve elde edilen bulgular araştırma kapsamında tartışılacaktır. Son olarak, çalışmanın sonuçları ve sınırlılıkları paylaşılacaktır.

1.1. Pandemi Sürecinde Eğitim Sistemi

Tarih boyunca karşılaşılan salgın hastalıklar insanoğluna zor zamanlar yaşatmış ve hayatta kalma mücadelesi günlük işleyişte birtakım değişikliklere neden olmuştur. Salgın, bir enfeksiyon hastalığının belirli bir toplumda, bölgede veya mevsimde beklenen normal sıklığından net biçimde daha fazla görülmesi olarak tanımlanır (Hacımustafoğlu, 2018). Salgınlar dünya tarihinde yönetim

ve yaşam değişikliklerine yol açan ve küresel etkileri olan sağlık olaylarıdır. 2019 yılında Aralık ayının sonlarına doğru Çin'in Wuhan şehrinde ortaya çıkan koronavirüs, solunum yolu hastalığı belirtileri taşıyan bir grup hastada yapılan araştırmalar sonucunda ortaya çıkmıştır. Dünya Sağlık Örgütü tarafından yeni bir epidemi türü olarak kabul edilmiştir (Öztürk, 2020). Tüm dünyayı etkisi altına alan Covid-19 salgını sebebiyle sağlık sektöründen sonra bu durumdan en çok etkilenen sektörlerin başında eğitim sektörü gelmiştir. Medeniyetin gelişim süreçlerini ele aldığımızda ilkel toplumlardan tarım toplumuna, tarım toplumundan sanayi toplumuna doğru bir geçiş olmuştur. Bugün ise sanayi toplumundan bilgi ve bilişim teknolojilerine yönelmiş bir toplum vardır. Bu yönelim içinde eğitim önemli bir rol oynamaktadır (Taş & Yenilmez, 2007). İnsanın geleceği aldığı eğitimin nitelikleriyle şekilleniyorsa, insanların oluşturduğu toplumun da geleceği, yine insanlara verilen eğitimin nitelikleriyle şekillenmektedir. İnsanların hızla değişen ortam koşullarında, tıpkı pandemi süreçlerinde olduğu gibi, ideal yaşam imkânlarına sahip olabilmeleri, teknolojinin doğasını ve teknolojik bilginin niteliğini anlamalarından geçmektedir (Zorlu & Baykara, 2014: 126). Gelişen teknoloji ile bilim arasında nasıl bir ilişki var ise (Pinch & Bijker, 1984) eğitim ile teknoloji arasında da simbiyotik ilişki söz konusudur. SCOT yaklaşımında bu durum, teknolojiler, var olan enformasyonun geliştirilmesine ve sürdürülmesine olanak sağlarken, yeni teknolojiler enformasyon birikiminden yararlanılarak geliştirilirler şeklinde açıklanır. Eğitim teknolojisi, öğretme-öğrenme süreçlerinde enformasyon birikiminin nesiller boyunca aktarılmasında hayati bir rol oynar ve onu daha etkili ve başarılı kılar (Suleman, Aslam & Javed, 2011:99-101). Teknoloji sayesinde eğitim kurumlarında çok daha verimli ve etkili sınıf ortamları oluşturulmaktadır. Russell (1999) tarafından yapılan meta analiz çalışmasına göre eğitim teknolojileri ve uzaktan eğitim doğru bir şekilde yapılandırıldığında yüz yüze eğitim ile arasındaki fark yok olmaktadır. Ancak uzaktan eğitimin sürdürülebilmesi ile ilgili önemli becerilerden biri dijital okuryazarlıktır (Can & Köroğlu, 2020: 372-373). Yüz yüze öğrenmeye alışkın öğrenciler ve eğitimciler teknoloji kullanımı konusunda yeterli bilgiye sahip olmadıkları zaman zorluk yaşayacaklardır (Telli & Altun, 2020: 26-27). Bu sebeple, uygun koşulların yerine getirilmesi, eğitim eşitliğinin ve gerekli teknik altyapıların sağlanması için her türlü eğitimin ve şartların sağlanması gerekmektedir.

Koronavirüsün önüne geçebilmek adına eğitim sistemlerinde bazı önlemler alınmıştır (Telli Yamamoto & Altun, 2020: 25-26). Sosyal mesafeyi korumak ve yoğunluğu azaltmak için dünyadaki birçok eğitim kurumu, uzaktan eğitim sistemine geçiş yapmıştır. Anaokulu öğrencilerinden, doktora yapan yükseköğretim öğrencilerine kadar her kademedeki öğrencilerden evlerinden ve çevrimiçi sistemlerden eğitimlerine devam etmeleri istenmiştir (Telli Yamamoto & Altun, 2020: 27). Türkiye'de pandemi ile mücadele kapsamında ilk etapta 3 haftalık aradan sonra salgının seyrine bağlı olarak vakit kaybetmeden uzun süreli uzaktan eğitim sistemine geçiş yapılmıştır (Karakaya, 2020). Devlet veya özel okul ayrımı gözetilmeksizin uzaktan eğitim çalışmaları hızlı bir şekilde yürütülmüştür. Yüz yüze eğitim araçlarını desteklemek amacıyla kullanılan veya eğitim kurumlarına ulaşamayan insanlar için kolaylık sağlayan teknolojik araçlar salgın sürecinde eğitim alabilmek için zaruri hale gelmiştir. Ancak uzaktan eğitime zorunlu bir geçiş olması yani bu süreçte hazırlıksız yakalanılması, birtakım eksikliklerin yaşanmasına neden olmuş, bu durum uzmanlar, veli ve öğrenciler tarafından

birçok kez gündeme getirilmiştir. Sınıf temelli eğitim sisteminden tamamıyla çevrimiçi eğitime geçiş sürecinde, eğitim kurumları altyapı ve strateji eksikliği yaşamıştır (Zhang, Wang, Yang & Wang, 2020). Aslında çevrimiçi eğitimi desteklemek için birçok çevrimiçi platform mevcuttur (Nash, 2020: 2). Buna rağmen bu sürece hazırlıksız yakalanan eğitim kurumları için, eğitim sistemlerini çevrimiçi alana yönlendirmek zorlayıcı olmuştur. Öğretmenler ve öğrenciler çeşitli lojistik, teknik, finansal ve sosyal problemlerle karşı karşıya kalmıştır (Lassoued, Alhendawi, & Bashithalshaaer, 2020: 4-5).

1.2. Uzaktan Eğitime Geçiş ve Durum Değerlendirmesi

Bilişim teknolojileri insanların talepleri ve ihtiyaçları doğrultusunda gelişmektedir. Salgın döneminde öğretim hayatının devamlılığını sağlayabilmek için bilişim teknolojilerine olan ihtiyaç aşikârdır. Bilişim teknolojileri ile gelen yeni dönemin ihtiyaçlarına uyum sağlamak ise bir gerekliliktir (Yaylak, Özcan & Gülbandır, 2020). Bu sebeple kullanılan teknolojik uygulamalarla başarılı olabilmek adına çaba sarf etmek gerekmektedir. Gerekli çaba ve eforu hangi kanallara kanalize etmemiz gerektiği ise kaynakların verimli kullanımı adına oldukça önemlidir.

Ülkemizde Yükseköğretim Kurulu 23 Mart 2020 tarihinde yeni tip koronavirüs dolayısıyla yükseköğretim kurumlarının eğitim öğretim süreçlerini sağlıklı yürütülebilmesi için uzaktan eğitim ile ilişkili yeni kararlar yayınlamıştır (YÖK, 2020). Yükseköğretim Kurulu'nun vermiş olduğu bu kararlarla birlikte ülkede bulunan üniversiteler, eğitim-öğretim dönemlerini süresiz olarak uzaktan eğitim sistemi ile devam ettirmiştir. Salgın sürecinde vaka sayılarının istenilen seviyeye düşmemesi, yüz yüze eğitim sistemine geçişte engel teşkil etmektedir. Bu sebeple, Türkiye'deki üniversitelerde 2019-2020 Bahar ve 2020-2021 Güz dönemlerinde uzaktan eğitim ile devam edilmiştir. Son olarak, 2020-2021 Bahar dönemi eğitim sistemi için Yükseköğretim Kurulu'nun 17.02.2021 tarihli toplantısında, yükseköğretim kurumlarına tanınmış olan inisiyatifler çerçevesinde Sağlık Bakanlığının görüşleri de dikkate alınarak eğitimlere ne şekilde devam edilmesi gerektiğinin kararını üniversitelerin vermesi gerektiği açıklanmıştır. Buna göre, üniversiteler var olan şartları göz önünde bulundurarak kararlarını öğrencilerine açıklamıştır. Salgın döneminde ülkemizdeki yükseköğretim okulları, eğitimlerin devamlılığı için kendi platformlarını veya Zoom, Microsoft Teams, öğrenme yönetim sistemleri gibi mevcut video konferans platformlarını kullanmaktadır. Uzaktan eğitimde kullanılan programların güvenilir, erişilebilir ve kullanışlı olması, yerli platformların ulusal düzeyde geliştirilmesi ve kullanılması gerekmektedir (Can, 2020: 39). Uzaktan eğitim sistemlerinde ders içerikleri, sınav uygulamaları, ölçme ve değerlendirme araçları, etkileşimli iletişim ortamları kurulması şartlar göz önünde bulundurularak hazırlanmalıdır. Ancak literatürde bulunan bazı çalışmalar temel alınarak, uzaktan eğitim sistemlerinde ve uygulamalarında bazı problemlerin var olduğu belirlenmiştir. Adib Azhari ve Chiau Ming (2015) çalışmalarında uzaktan eğitim sistemlerinde yaşanan problemler içinde uygun içerikli derslerin ve uygun ölçme değerlendirmenin olmaması, internet hızının yavaşlaması, wifi kapsamı, altyapı, tasarım ara yüzü, içerik kalitesi, sistem kullanımı sorunu ve öğrencilerin benimsememesi gibi durumların var olduğundan bahsetmiştir. Pandemi sürecinin öğrencilere olan etkisi ve öğrencilerin deneyimlediği durumların incelenmesine ilişkin birçok çalışma bulunmaktadır. Örneğin, öğrenciler hem genel olarak pandemiden hem de kariyerlerinden endişe duymaktadırlar

(Hasan & Bao, 2020). Motivasyon eksikliği ve olumsuz duygular (Aguilera-Hermida, 2020), birçok öğrencinin çevrimiçi eğitime odaklanmasını zorlaştırmaktadır. Bu çalışma kapsamında da, pandemi sürecinin yükseköğretim sistemlerine olan etkileri ve salgın sürecinde uzaktan eğitimin rolü durum çalışması yapılarak araştırılacaktır.

2. YÖNTEM

Koronavirüs salgın sürecinde, yüz yüze eğitimden uzaktan eğitime hızlı yönelim birçok fayda sağlamakla birlikte bazı sınırlılıklara neden olmuştur. Bu süreçle ilişkili yarar ve sınırlılıkların belirlenebilmesi için, lisans, yüksek lisans ve doktora eğitimlerine devam eden yükseköğretim öğrencileri ile görüşülmeye karar verilmiştir. Katılımcılara kendilerini tanıtmamıza yardımcı olacak soruların yanında uzaktan eğitim hakkında ne düşündükleri, hangi eğitim sistemini tercih edecekleri, uzaktan eğitim ile başarı sağlanıp sağlanamayacağı, okullarında kullanılan uzaktan eğitim platformunun yeterliliği ve platformun performansının geliştirilecek yönleri olup olmadığı hakkında görüşleri alınarak veriler toplanmış, bu sayede durum çalışması yapılmıştır. Çalışmamız etik onayı almıştır. Sonuçların inandırıcılığı, nitel araştırmanın en önemli ölçütlerinden biri olarak kabul edilir. Nitel araştırmalarda geçerlik-güvenirlilik nicel çalışmalardan farklı olarak ele alınır (Başkale, 2016: 23). Lincoln ve Guba nitel araştırmanın niteliğini arttırabilecek birtakım kıstaslar önermişlerdir. Guba ve Lincoln (1982)'ün kriterleri inanırılık, güvenilebilirlik, onaylanabilirlik ve aktarabilirlik olmak üzere dört ana başlık altında toplanmıştır (Başkale, 2016: 23). Araştırma sürecinin yönetiminde bu kıstasların gerekliliklerine dikkat edilmiş ve detayları çalışma kapsamında paylaşılmıştır.

Salgın sürecinin eğitime olan etkisini ve bu süreç içinde eğitimin rolünü saptayabilmek adına yapılan bu durum çalışmasında, nitel araştırma yöntemlerinden görüşme tekniği kullanılmıştır. Nitel araştırmalarda görüşme tekniği en sık kullanılan veri toplama aracıdır. Görüşme yoluyla araştırılan konu hakkında bireyin deneyimleri, tutumları, düşünceleri, niyetleri, yorumları, zihinsel algıları ve tepkileri gibi gözlenemeyen bilgilere ulaşılması hedeflenmektedir (Karataş, 2017: 77). Bu analiz yönteminde örneklemin büyüklüğü ve temsil yetkinliği analizin başarısı için bir ön koşul değildir (Çelik & Ekşi, 2008). Aksine örneklem büyüklüğü arttıkça derinlemesine analiz imkânı ortadan kalktığı için az sayıda bireyden elde edilen dilsel malzemeye odaklanılır (Çelik & Ekşi, 2008). Salgın sürecinin eğitime olan etkilerini yorumlayabilmek ve geliştirilmesi gerektiği düşünülen kısımları belirleyebilmek için uzaktan eğitim platformunu kullanan üniversite öğrencileri örneklem yoluyla seçilmiştir. Olasılıklı olmayan örnekleme yöntemlerinden amaçlı örneklem seçme tekniği kullanılmıştır. Buna göre araştırmanın örneklemini 25 katılımcı sayısı ile Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi lisans, yüksek lisans ve doktora öğrencileri oluşturmaktadır.

Koronavirüs salgın sürecinde sosyal mesafeye önem verildiği ve katılımcıları görüşmeciler üzerinde görüşme süresi ile ilgili bir baskı oluşturmamak için görüşmeler sosyal medya araçlarıyla gerçekleştirilmiştir. Görüşmeler Whatsapp, Zoom, Skype, Facebook Messenger gibi uygulamalar aracılığıyla gerçekleştirilmiştir. Bu çalışma için, katılımcılara sormak için yarı-yapılandırılmış görüşme formu hazırlanırken nitel araştırma yöntemleri konusunda bilgisi olan bir araştırmacının rehberliğinden faydalanılmıştır. Görüşme

sırasında araştırma kapsamından kopmamak için görüşme formunda yer alan sorulara bağlı kalınmıştır, görüşmecileri yönlendirecek ifade ve tutumlardan uzak durulmuştur. Görüşmeler esnasında anlam karmaşası yaşanan sorular ile karşılaşıldığında kısa kısa açıklamalar yapılmıştır.

Bu çalışmada nitel araştırma yöntemi kullandığı için, verilerin analizinde bağlamı anlama, içeriği yorumlama ve analitik genelleme önemlidir. Nitel veri dört aşamalı olarak analiz edilebilmektedir. Bunlar; tema analizi, betimsel analiz, içerik analizi, analitik genellemedir (Gunbayi, 2019). Betimsel analiz, derinlemesine analiz gerektirmeyen verilerin işlenmesinde kullanılırken, içerik analizi elde edilen verilerin daha yakından incelenmesini ve bu verileri açıklayan kavram ve temalara ulaşılmasını gerektirir (Yıldırım & Şimşek, 2008: 89). Betimsel analizle görüşme yapılan bireyleri tanıttıcı bulgular değerlendirilir, içerik analizi yoluyla veriler tanımlanmaya çalışılır; birbirine benzediği ve birbiri ile ilişkisi olduğu tespit edilen veriler belirli kavramlar ve temalar çerçevesinde bir araya getirilerek yorumlanır. Bu çalışmada, betimsel analiz ile özetlenen ve anlaşılan veriler, içerik analiz ile daha derin incelenerek verileri açıklayabilecek kavramlara ve ilişkilere ulaşılmıştır. Toplanan veriler özgün formuna mümkün olduğu kadar sadık kalınarak betimsel analiz tekniği ve kavramlarla ilişkilendirilerek içerik analiz tekniğiyle açıklanmıştır.

3. BULGULAR

3.1. Katılımcılara İlişkin Veriler

Tablo 1. Katılımcılara İlişkin İstatistikler

Katılımcı Kodu	Fakülte	Bölüm	Görüşülen Kişi
K1, K2	İnsan ve Toplum Bil.	Bilgi ve Belge Yönetimi	2
K3	Mühendislik ve Doğa Bil.	Bilgisayar Mühendisliği	1
K4, K5, K6, K7	İşletme Fakültesi	Yönetim Bilişim Sistem.	4
K8, K9	İnsan ve Toplum Bil.	Sosyoloji	2
K10	İnsan ve Toplum Bil.	Psikoloji	1
K11	İnsan ve Toplum Bil.	Tarih	1
K12	Mühendislik ve Doğa Bil.	Metalürji ve Malzeme M.	1
K13	Hukuk Fakültesi	Hukuk	1
K14	Siyasal Bilgiler Fakültesi	Maliye	1
K15	Siyasal Bilgiler Fakültesi	Uluslararası İlişkiler	1
K16, K17	Sosyal Bilimler Enstitüsü	Yönetim Bilişim Sistem.	2
K18	Sosyal Bilimler Enstitüsü	E-Devlet ve Kamuda Dön	1
K19	Fen Bilimleri Enstitüsü	Bilgisayar Mühendisliği	1
K20, K21	Fen Bilimleri Enstitüsü	Makine Mühendisliği	2
K22, K23	Fen Bilimleri Enstitüsü	Metalürji ve Malzeme M.	2
K24	Fen Bilimleri Enstitüsü	Elektrik ve Elektronik M.	1
K25	Sağlık Bilimleri Enstitüsü	Hemşirelik	1

3.2. İçerik analizine ilişkin bulgular

Çalışma kapsamında katılımcılarla yapılan görüşmeler sonucu toplanan veriler öncelikle betimsel analiz ile incelenmiş, daha sonra derin işleme tabi tutularak içerik analizi tekniği kullanılarak

görüşler değerlendirilmiş, yorumlanmış ve temalarla bağdaştırılarak analiz edilmiş ve çalışmaya bu şekilde yansıtılmıştır.

Genel bir görüş elde etmek için ilk olarak “Salgın sürecinin eğitime nasıl bir etki bıraktığını düşünüyorsunuz?” sorusu katılımcılara sorulmuştur. Katılımcıların cevaplarında olumsuz etki kavramının en fazla görüş bildirilen alt tema olduğu belirlenmiştir. Olumsuz etkileri; eğitim kalitesinde düşüş yaşandığı, verim alınamadığı, teknik ve uygulamalı dersleri öğrenemedikleri, deneysel çalışmaları yürütemedikleri şeklinde ifade edilmiştir. Öğrenciler salgın sürecinin olumsuz etkilerine rağmen eğitimden tamamen uzaklaşmak yerine uzaktan eğitim ile eğitimlerine devam edebiliyor olmalarını olumlu bir gelişme olarak değerlendirmektedirler. Bu görüş ile birlikte katılımcıların “Salgın sürecinde eğitiminizin hangi yönlerinin aksadığını düşünüyorsunuz? Kısaca açıkla mısınız?” sorusuna verdiği cevaplar Tablo 2’de temalar halinde derlenmiştir.

Tablo 2. Salgın Sürecinde Yaşanan Problemler

Problemler	Sayısı
İletişim	18
Sosyallik/Etkileşimler	12
Uygulama Ders/Staj/Analiz Çalışmaları	12
Duygusal-Psikolojik-Motivasyon-Verim Düşüşü	8
Materyal Eksikliği-Ders İçerik Sorunları	8
Teknik Problemler	7
Kampüs Yaşamı	6

Alınan görüşlere göre katılımcıların çoğu iletişim problemine dikkat çekmektedir. İnsanlık tarihi boyunca önemi vurgulanmış olan iletişim salgın döneminde çok yönlü olarak değerlendirilmiş ve eksikliği büyük problemlere yol açmıştır. Bilgi, duygu, düşünce ve inanç paylaşımı olarak kabul edilen iletişim etkileşimsel süreçte gerçekleşir(Çakır ve Ünal, 2019). Salgın sürecinde de bu eksiklik öğrenciler açısından olumsuz değerlendirilen ana problem olmuştur. Etkili iletişim eğitim sürecinde çok önemlidir. Eğitim ortamında iletişimin gelişmesi, düşüncelerin gelişmesine, bilgi ve deneyimlerin gelişerek sonraki nesillere aktarılmasına yol açmaktadır (Dağ, 2014). Elde edilen veriler sonucunda katılımcıların öğretim üyeleri ile iletişim kurmada, var olan sorularına cevap almada ve çözüm bulmada problem yaşadığı anlaşılmıştır. Aynı zamanda, öğrenciler tarafından iletişimin sadece bilimsel bilginin paylaşımı olarak değerlendirilmediği, psikolojik olarak rahatlama sağladığı, arkadaşlar arasında duygu veya bilgi paylaşımı sağladığı için de değerli olduğu görülmektedir.

Yapılan görüşmeler de sık ifade edilen aksamalardan sosyallik ve etkileşim kavramlarını da iletişim ile bağdaştırmak mümkündür. Uzaktan eğitim sisteminde öğrencilerin özellikle derslerdeki etkileşimlerinin azaldığını, birlikte tartıştıkları konuların azaldığını ve bu sebeple eğitimdeki verimin düştüğü katılımcılar tarafından belirtilmiştir. Aynı zamanda sosyal çevrelerinden uzaklaştıkları için yalnızlaştıklarını ifade etmişlerdir.

Belirlenen bir diğer önemli problem olan uygulama derslerinin, stajların, analiz çalışmalarının uzaktan eğitim süreci kapsamında yer almaması öğrenciler için birçok soruna yol açmıştır.

Öğrencilerin değindikleri ana konu, yeterli bilgi birikimine sahip olamadıkları ve çalışmalarının ileri tarihlere ertelenmesi sebebiyle kendi akademik gelişimleri için değerli bir zaman dilimini kaybettikleridir. Belirtilen problemlerin birbirleriyle bağlantılı olduğu gözlemlenmektedir. İletişim, etkileşim ve uygulama eksikliklerinin birleşerek oluşturduğu problem ise motivasyon ve verim düşüklüğüne neden olmaktadır. Uzaktan eğitim sürecinde ders sürelerinde kısalma olduğu için ders içeriklerinin azaltıldığı ve ders materyalleri kullanılamadığı için eğitim kalitesinde düşüş olduğunu ifade eden öğrenciler bulunmaktadır. Öğrenciler teknik yönden yaşanan problemler sebebiyle de eğitimlerinde aksama olduğunu ifade etmişlerdir. Problemler arasında kampüs yaşamından uzak kalmak geri planda kalmış olsa da belirlenen sorunlardan olmuştur.

Şekil 1. Uzaktan Eğitim ve Başarı İlişisine Katılımcıların Bakışı

Uzaktan eğitim kanalı ile sürdürülen eğitim ve öğretim süreci için bireysel açıdan yapılan başarı değerlendirilmesine ilişkin görüşlerin dağılımı Şekil 1’de gösterilmektedir. Katılımcıların %44’lük dilimi uzaktan eğitim ile başarılı olabileceklerini ifade etmiştir. Görüşmelerde bu sürece uyum sağlamaya başladıklarını ancak bütün eğitim ve öğretim hayatlarının bu şekilde devam etmemesi gerektiğini ifade etmişlerdir. Bazı katılımcılar ise her alanda uzaktan eğitim ile devam edilemeyeceğini ancak özellikle teorik derslerde uzaktan eğitimle başarılı olunabileceğini söylemişlerdir. Uzaktan eğitim için başarı değerlendirmesi yapan öğrencilerin %32’lik dilime sahip kısmı kararsızım cevabını veren katılımcılardan oluşmaktadır. Salgın sürecinde uzaktan eğitime hızlı ve zorunlu geçiş, gerek alt yapı eksiklikleriyle, gerek öğretmenlerin bu sürece alışmakta zorlanması ya da öğrencilerin yükseköğrenime gelene kadar daha önce hiç uzaktan eğitim ile ders almamaları yani bu süreçle bütünleşmemiş olmaları sebebiyle başarı hususunda belirleyici bir görüşlerinin olmadıkları görülmüştür. Olumlu düşüncelerine yardımcı olacak etkilerde olduğu için kararsız oldukları belirlenmiştir. Başarı ve uzaktan eğitim kavramlarını yan yana kullanmayan, %24’lük dilimi oluşturan katılımcıların çoğunlukla uygulamalı derslere sahip olan bölümlerde eğitim gördükleri saptanmıştır. Uygulamalı derslerin eksikliğinin onları başarısızlığa sürükleyeceğini düşünmektedirler.

Görüşme formunda yer alan “Uzaktan eğitim sistemini faydalı buluyor musunuz? Neden? Kısaca açıkla mısınız?” sorusuna katılımcıların verdikleri cevaplara göre mevcut süreç değerlendirilmiştir. Koronavirüs sürecinde psikolojik olarak kötü etkilendiklerini gözlemlediğimiz katılımcıların, eğitimsiz kalmak yerine var olan sisteme adapte olmayı denedikleri katılımcılar tarafından ifade edilmiştir. Görüşmeler de katılımcılar uzaktan eğitimin faydalı yönlerinden bahsettikten sonra eksik yönlerinden de bahsederek beklentilerini belirtmişlerdir. Bu bağlamda sorulan “Uzaktan eğitimi mi yüz yüze eğitimi

mi tercih edersiniz? Neden?” sorusuna katılımcıların verdiği cevaplar Tablo 3’te yer almaktadır.

Tablo 3. Sıklık Tablosu

Verilen Cevaplar	Sayısı	Yüzdesi
Yüz Yüze Eğitim	16	%64
Her İkisi	7	%28
Uzaktan Eğitim	2	%8,0

Katılımcıların cevapları değerlendirildiğinde yüz yüze eğitim seçeneğine öncelik verildiği görülmektedir. Öğrenciler yüz yüze eğitimde iletişim kurmanın daha kolay olduğunu ve bu sistemde kendilerini birçok yönden geliştirebildiklerini ifade etmişlerdir. Örneğin, öğrenci-öğrenci ya da öğrenci-öğretim üyesi ile kurulan aktif iletişim sayesinde insan ilişkilerinde yaşanan olumlu gelişmenin bir neticesi olarak, sosyal yönlerinin de geliştiğini belirtmişlerdir. Katılımcılar yüz yüze eğitimin daha anlaşılır olduğunu savunmaktadır.

Hem uzaktan eğitim hem yüz yüze eğitimi tercih eden katılımcıların her ikisini tercih etmelerindeki sebep, yüz yüze eğitim ve uzaktan eğitimin birbirini destekleyeceklerini düşünmeleridir. Örneğin, katılımcılar uygulamalı derslerin yüz yüze eğitim ile sağlanabileceğini ve teorik derslerin uzaktan eğitim ile devam edebileceğini düşünmektedirler.

Uzaktan eğitimi tercih eden %8’lik dilimdeki katılımcılar ise ortak bir görüşe sahiptir. Bu öğrenciler tarafından, salgın sürecinde uzaktan eğitim sistemi ile eğitimden uzak kalmamaları ve zamandan tasarruf etmeleri nedeniyle uzaktan eğitim sistemi tercih etmektedirler.

Görüşmelerde sorulan “Uzaktan eğitim sürecinde en başarılı olduğunuzu/ öğrendiğinizi düşündüğünüz ders veya dersler nelerdir? Neden?” sorusuna katılımcıların verdiği cevaplar sayesinde uzaktan eğitim sisteminde başarı kavramı hakkında fikir edinmeye çaba gösterilmiştir. Uygulama yapılmayan dersler de uzaktan eğitim sistemi ile olumlu sonuç alabildikleri, ancak uygulama gereken derslerde, uzaktan eğitim ile yüz yüze eğitimde alınan başarının aynı düzeyde olmadığına yönelik ortak bir görüş olduğu belirlenmiştir.

Görüşme formunda yer alan “Okulunuzdaki platformun hangi yönlerinin geliştirilmesi gerektiğini düşünüyorsunuz? Neden?” sorusuna katılımcıların verdiği cevaplar Tablo 4’te yer almaktadır.

Tablo 4. Platformun Geliştirilmesi Gereken Yönleri

Özellikler	Kişi Sayısı
Canlı Ders Platformu	14
Kullanıcı Ara yüzü	4
Veri Girişi Otomatik Bildirim	4
Hoca-Öğrenci Grup İletişim Kısımı	3
Kullanıcı Dostu	2
Online Destek	2
Dosya Yükleme Boyutu	1
Mobil Optimizasyonu	1
Sınav Takibi	1

Uzaktan eğitim platformunda eksik bulunan en önemli özellik canlı ders desteğinin yeterli seviyede olmamasıdır. Genel olarak katılımcılar platformlarına canlı ders desteği geldiği halde sürekli olarak kullanamadıklarını teknik problemler yaşadıklarını belirtmişlerdir. Ortak bir sistem üzerinde ders alamadıkları için derslerinde aksamalar olduğunu belirten katılımcılar, uygulamaların süre sınırlarına takılmak, ses-bağlantı sorunları yaşamak istemediklerini vurgulamışlardır. Bazı katılımcılar platformun tasarım yönünden geliştirilmesi gerektiğini ifade etmiştir. Ancak sıklık değeri olarak katılımcılar açısından alt yapının geliştirilmesi ön planda yer almaktadır. Platformu faydalı ve yeterli bulan görüşlerin yanı sıra teknik özelliklerinin geliştirilmesi ve katılımcı etkileşiminin artırılması yönünde de öneriler bulunmaktadır.

4. TARTIŞMA VE SONUÇ

Koronavirüs salgın sürecinde sağlık, finans, eğitim sistemi gibi birçok alanda olağandışı gelişmeler yaşanmaktadır. Ülkeler salgın ile mücadelede kendi önlemlerini almışlardır; sokağa çıkma yasakları ilan edilmiş, eğitime ara verilmiş, haber kanallarında sürekli olarak uyarılar yayınlanmış, sağlık sistemleri için belirli bütçeler ayrılmıştır. Türkiye'deki yetkili kurumlar süreç içerisinde hızlı reaksiyon gösterip, virüse karşı önlemleri sıkı tutmaya çalışmıştır. İlk vaka görüldükten hemen sonra eğitime ara verme kararı almış ve salgın süreci daha da riskli hale gelince 23 Mart günü uzaktan eğitim sistemine süresiz olarak geçilmiştir. Uzaktan eğitim sistemi Türkiye'de bütün yükseköğretim kurumlarında uygulanmaya başlamıştır. Salgın sürecinde eğitim durumunun değerlendirilmesi için uzaktan eğitimin rolü ön planda tutulmuştur. Ancak uzaktan eğitim sisteminin eğitime olan katkısı konusunda bazı problemler saptanmıştır. Uzaktan eğitim sistemine geçişin zorunlu ve hızlı bir şekilde olması, aynı zamanda ülkemizdeki her okulun yeterli alt yapıya sahip olmaması olumsuz sonuçlar doğurmuştur. Çalışmamızın amacı koronavirüs salgın sürecinin eğitime olan etkisini ve salgın sürecinde uzaktan eğitimin rolünü örnek bir çalışmayla keşfetmektir. Yapılan görüşmelerle katılımcıların görüşleri içerik analizi yöntemiyle değerlendirilmiştir. Araştırma bulgularına göre salgın sürecinde yükseköğretim kurumları diğer alanlardaki gibi olumsuz etkilenmiştir. Uzaktan eğitim sürecine hızlı bir geçiş olmuştur ve örnek çalışmayı yürüttüğümüz yükseköğretim kurumunda yaşanan alt yapı sorunları süreci sekteye uğratmıştır. Örnek olay araştırmasına göre, mevcut sistemin beklentileri tam anlamıyla karşılayamadığı söylenebilir. Yapılan çalışmalardan yola çıkılarak, teknoloji ve alt yapı gibi yetersizliklerden eğitmen-öğrenci etkileşiminin zarar gördüğü düşünülmektedir. Salgın sürecinde eğitimsiz kalmak yerine uzaktan eğitim sistemine geçilerek bunun önüne geçmeye çalışılması olumlu olarak değerlendirilmiştir. Uzaktan eğitim sisteminin bu süreç içerisinde olumlu katkı sağladığı anlaşılmış ancak eksikliklerinin tamamlanmasıyla daha verimli hale geleceği düşünülmektedir. Çalışmada verilerin görüşme tekniği ile elde edilmesi ve araştırma modelinin durum çalışması olması sebebiyle örneklemi oluşturan katılımcı sayısı sınırlıdır ve tek bir yükseköğretim kurumuna bağlı kalmıştır. Bu sebeple, görüşmelerden elde edilen veriler ile genelleme yapılamamaktadır. Yaşanan koronavirüs salgını sebebiyle katılımcılara kısıtlı erişim sağlanmıştır. Bu süreçte görüşme yapılan kişiler çoğunlukla fen ve sosyal bilim alanlarında eğitim alan öğrenciler ile sınırlı kalmıştır. Verilerin analizi içerik analizi ve derinlemesine incelendiğinde, katılımcı görüşlerine

bağlı olarak belli perspektifler ile sınırlı kaldığı gözlemlenmektedir. Sağlık alanında eğitim gören kişilerin yaşadığı sorunlar saptanamamıştır. Bu duruma binaen gelecek çalışmalar da sağlık alanına odaklı problem keşfi yapılabilir. Benzer şekilde, virüsün etkileri incelenirken, görüşme sorularına öğrenci psikolojisini anlamaya yönelik sorular da eklenebilir. Yükseköğretim kurumlarının önemli üyesi olan eğitimcilerle görüşme yapmamak çalışmanın bir diğer kısıtıdır. Mevcut çalışmanın kapsamını genişletmek, eğitimcilerin de görüşlerini almak virüsün yükseköğretime olan etkisini incelerken bütüncül bir yaklaşım izleme olanağı sunabilir. Bu çalışmadan elde edilen bulgular ışığında, çalışma nicel araştırma yöntemleri ile tekrar edilirse sonuçları genellebilir ve pandemi sürecinin ülkemiz eğitim sistemi üzerinde etkilerini objektif bir şekilde tartışabiliriz. Son yıllarda yaşamın tüm alanlarında olduğu gibi eğitim sistemlerinde de önemli bir kaynak haline gelen bilişim teknolojileri pandemi sürecinin yönetimine ciddi destek sağlamaktadır. Salgın sürecinin etkin ve verimli yönetilebilmesi için karar vericilerin özellikle bilişim teknolojilerine odaklanması gerekmektedir. Bu örnek olay çalışmasıyla da uzaktan eğitim sisteminin salgın sürecinde olumlu yönleri olduğu gözlenmiştir. Ancak geliştirilmesi gereken yönleri olduğu keşfedilmiştir.

KAYNAKLAR

- Adib Azhari, F., & Long, C. M. (2015). Review of E-Learning Practice at the Tertiary Education Level in Malaysia. *Indian Journal of Pharmaceutical Education and Research* 49(4):248–57.
- Aguilera-Hermida, A. P. (2020). College Students' Use and Acceptance of Emergency Online Learning Due to COVID-19. *International Journal of Educational Research Open*. 1:100011.
- Başkale, H. (2016). Nitel Araştırmalarda Geçerlik, Güvenirlik ve Örneklem Büyüklüğünün Belirlenmesi. *Dokuz Eylül Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Elektronik Dergisi*.
- Can, E. (2020). Coronavirüs (Covid-19) Pandemisi ve Pedagojik Yansımaları: Türkiye'de Açık ve Uzaktan Eğitim Uygulamaları. *Açıköğretim Uygulamaları ve Araştırma Dergisi* 6(2): 11–53.
- Can, N., & Köroğlu Y. (2020.) COVID-19 Döneminde Yaygınlaşan Uzaktan Eğitimin Değerlendirilmesi ve Eğitim Emekçileri Açısından İncelenmesi: Bilim ve Aydınlanma Akademisi. *Madde Diyalektik ve Toplum*, 370–80.
- Çakır, H., & Ünal U. (2019). İletişim Becerilerini İnşaa Eden Faktörlerle İlgili İletişim Fakültesi Öğrencileri Üzerine Karşılaştırmalı Bir Analiz. *Erciyes İletişim Dergisi*.
- Duran, Volkan, & Recep Cengiz. (2020). Discussing the Coronavirus Pandemic in the Context of Risk Society and Its Educational Implications. *ADAM AKADEMİ Sosyal Bilimler Dergisi* 10(2):487–519.
- Dünya Sağlık Örgütü. (2020). Koronavirüs Hastalık Durum Raporu-51. Erişim adresi <https://apps.who.int/iris/bitstream/handle/10665/331475/nCoVsitrep11Mar2020-eng.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
- Erden, M. (1998). Eğitimde Program Değerlendirme (3. Baskı). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Hacımustafaoğlu, M. (2018). Enfeksiyon Hastalıkları Pratiğinde Salgın Tanımlanması Definition of an Outbreak (Epidemic) in *Infectious Diseases Practice. J Pediatr Inf* 12(4):172–73.
- Hasan, N., & Bao, Y. (2020). Impact of 'e-Learning Crack-up' Perception on Psychological Distress among College Students during COVID-19 Pandemic: A Mediating Role of 'Fear of Academic Year Loss. *Children and Youth Services Review* DOI: 118:105355.
- Kara, Y. (2020). Pandemi Sürecindeki Öğrenci Deneyimleri: Bakırköy İlçesi Örneği. *Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, 7 (7), 165-176.

- Karataş, Z. (2017). Sosyal Bilim Araştırmalarında Paradigma Değişimi: Nitel Yaklaşımın Yükselişi. Vol. 1. Türkiye Sosyal Hizmet Araştırmaları Dergisi, 68-86.
- Lassoued, Z., & Alhendawi, M., & Bashitialshaaer, R. (2020). An Exploratory Study of the Obstacles for Achieving Quality in Distance Learning during the COVID-19 Pandemic. *Education Sciences*, 232.
- Nash, C. (2020). Report on Digital Literacy in Academic Meetings during the 2020 COVID-19 Lockdown. *Challenges* 11(2): 20.
- Öztürk, S., İliş, B.E. (2020). Koronavirüs Hastalığı 2019(Covid-19) Küresel Salgının Ortaya Çıkmasından İtibaren Meydana Gelen Önemli Olayların Kronolojisi. Erişim adresi https://cdn.istanbul.edu.tr/FileHandler2.ashx?f=coivd19_kronoloji_enformatik_by.pdf.
- Pinch, T. J., & Bijker, W. E. (1984). The Social Construction of Facts and Artefacts: Or How the Sociology of Science and the Sociology of Technology Might Benefit Each Other. *Social Studies of Science*.
- Russell, T. L. (1999). The No Significant Difference Phenomenon : As Reported in 355 Research Reports, Summaries and Papers (Book, 1999) [WorldCat.Org]. North Carolina State University Erişim adresi (<https://www.worldcat.org/title/no-significant-difference-phenomenon-as-reported-in-355-research-reports-summaries-and-papers/oclc/40813030?ht=edition&referer=di>).
- Suleman, Q., & Aslam, H.D., & Javed T., & Hussain, I. (2011). Barriers to the Succesful Integration of Educational Technology in Teaching Learning Process at Secondary School Level in Khyber. *International Journal of Research in IT & Management*.
- Taş, U., & Yenilmez, F. (2008). Türkiye’de Eğitim Kalkınma Üzerindeki Rolü ve Eğitim Yatırımlarının Geri Dönüş Oranı. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*: 155–86.
- T.C. Yükseköğretim Kurulu Basın ve Halkla İlişkiler Müşavirliği. (2020). 2020-2021 Eğitim ve Öğretim Yılı Bahar Dönemine İlişkin Açıklama: <https://www.yok.gov.tr/HaberBelgeleri/BasinAciklamasi/2021/2020-2021-bahar-donemine-iliskin-aciklama.pdf>
- Telli Yamamoto, G., & Altun D. (2020). “Coronavirüs ve Çevrimiçi (Online) Eğitimin Önlenemeyen Yükselişi.” *Üniversite Araştırmaları Dergisi*, April 20, 25–34.
- UNESCO. (2020). Global Education Coalition for COVID-19 Response. Erişim adresi (<https://en.unesco.org/covid19/educationresponse/globalcoalition>).
- United Nations. (2020). COVID-19 and Human Rights: UN Says ‘We Are All in This Together’ | OCHA. Erişim adresi (<https://www.unocha.org/story/covid-19-and-human-rights-un-says-‘we-are-all-together’>).
- Yaylak, F., Özcan, G., & Gülbandır, E. (2020). Etkin Sanal Öğretim için Rehber. *Eskişehir Türk Dünyası Uygulama ve Araştırma Merkezi Bilişim Dergisi*, 1 (2), 25-28.
- Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2008). Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri (6. Baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- YÖK. (2020). YÖK Pandemi Günlerinde Türk Yükseköğretimi. Yüksek Öğretim Kurulu: Erişim adresi <https://covid19.yok.gov.tr/Sayfalar/HaberDuyuru/pandemi-gunlerinde-turk-yuksekogretimi.aspx>.
- Yüzbaşıoğlu, N. (2020). Kovid-19 Salgını Dünya Geneline Uzaktan ve Sanal Eğitimi Zorunlu Kıldı. *Anadolu Ajansı*. Erişim adresi (<https://www.aa.com.tr/tr/egitim/kovid-19-salgini-dunya-geneline-uzaktan-ve-sanal-egitimi-zorunlu-kildi/1814237>).
- Zhang, W., & Yuxin W., & Lili Y., & Chuanyi W. (2020). Suspending Classes Without Stopping Learning: China’s Education Emergency Management Policy in the COVID-19 Outbreak. *Journal of Risk and Financial Management* 13(3):55.
- Zorlu, Y., & Baykara O. (2014). Teknoloji Bilimin Uygulaması Mıdır? Fen ve Teknoloji Öğretmen Adaylarının Görüşleri. *Atatürk Üniversitesi Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi* (29):123–44.